

דף סיכום בחינה

מזהה בחינה: 001000252338 מזהה סטודנט: 208804

שם קורס: דיני ירושה

מספר שאלה	ציון מירבי	ציון שאלה סופי
1	10.00	9.00
2	10.00	10.00
3	7.00	7.00
4	15.00	12.00
5	6.00	6.00
6	10.00	10.00
7	10.00	8.00
8	7.00	7.00
9	12.00	12.00
10	7.00	7.00
11	6.00	3.00

ציון בחינה סופי : 91.00

הבחינה הבדוקה בעמודים הבאים

***** לתשומת לבך, במידה וההערות מופיעות ב "ג'יבריש" יש להוריד את הקובץ למחשב ולפתוח ב - reader acrobat *****

הנחיות

קראו בבקשה את ההנחיות הבאות, **לפני** שאתם ניגשים לפתרון הבחינה:

משך הבחינה: **שעתיים**.

הבחינה מתקיימת במתכונת של **חומר פתוח**.

יש לענות על כל השאלות **באופן מנומק**.

מותר שימוש בדפי טיוטה.

ענו באופן ישיר לשאלות אותן נשאלתם. התייחסו לנושאים שאינם רלוונטיים תגרע מן הציון.

מומלץ לתכנן מראש את התשובות ולא לגשת מיד לכתיבה שק תשובות מבולבלות תגרענה מן הציון.

הקלידו את התשובות במקום המתאים. סריקה מותרת רק למי שקיבל/ה אישור לכך.

שימו לב: הבחינה אינה בחינה בדיני משפחה. לצורך הבחינה, כל הרכוש הרשום כרכוש של מי שנפטרה/ה שייך בלעדית לו/לה. אין לקיים דיון על זכויות לפי הלכת השיתוף/חוק יחסי ממון.

בהצלחה!

מעין נישאה בשנת 1970 ליובל, אלמן שנותר עם תינוק בן מספר חודשים בשם גיא. למעין ויובל נולדה בת משותפת בשם עלמה.

בשנת 2010 נפטר יובל ובשנת 2019 נפטר גיא ממחלה. גיא הותר אחריו שני ילדים: דנה ושגיא. עלמה נישאה בשנת 2000 ונולדו לה שתי בנות: רותם ותמר.

א. בשנת 2020 הלכה מעין לעולמה מבלי שהותירה אחריה צוואה. **מיהם יורשיה של מעין** וכיצד יחולק עיזבונה?

ב. אלמנתו של גיא שואלת האם דנה ושגיא זכאים לתבוע מזונות מן העזבון של מעין, ואם כן, מה היקף זכותם? חווי/חוזה דעתך.

תשובה:

א. מעין לא כתבה צוואה, לכן נעבור לכללי ירושה ע"פ דין. היורשים של מעין הם ילדיה וצאצאיהם לכן מדובר על מעגל הקרבה הראשון ע"פ ס' 10. עלמה היא הבת הביולוגית של מעין ולכן תירש אותה, אך צאצאיו של גיא (שגיא ודנה) לא יחשבו כנכדים של מעין הזכאים לרשת ע"פ דין, הואיל וגיא לא אומץ ע"י מעין ע"פ דין (אולי אומץ בפועל) וע"פ ס' 16 לחוק רק מי שאומץ כדין וצאצאיו רשאים לרשת (אימוץ בפועל לא מספיק - פס"ד יהוד נ' יהוד). אם כך עזבונה של מעין יעבור במלואו לביתה היחידה עלמה (ילדיה של עלמה לא זכאים לרשת בנעליה אימם כיוון שהיא בחיים - ע"פ עקרון הנציגות ס' 14(א)).

ב. אם גיא היה בחיים, אולי היה זכאי למזונות מן העזבון הואיל ולעניין זה מספיק גם אימוץ בפועל ולא נדרש אימוץ פורמלי ע"פ דין בדומה לירושה ע"פ דין - לפי ס' 75(ד). גם נכד של המוריש שנתייתם לפני מות המוריש (גיא נפטר ב-2019 לפני מעין שנפטרה ב-2020 ולכן ילדיו נתייתמו לפני מותה) - יהיה זכאי למזונות מן העזבון. אך גיא ודנה יהיו חייבים להרים את נטל ההוכחה שהם במצב של נזקקות ובקביעת מידת המזונות, ביהמ"ש יביא בחשבון שיקולים כמו: שווי העזבון, מה הזכאי למזונות יקבל מן העזבון (כנראה שלא יקבלו), רמת החיים של הזכאי למזונות ושל המוריש כפי שהייתה טרם מותו, רכוש והכנסות של הזכאי, מזונות שהזכאי יקבל מכוח הדין האישי (ילדיו של גיא רשאים לקבל מזונות מן העזבון שלו גם ולכן יכול להיות שביהמ"ש לא יראה אותם במצב של נזקקות בשל כך).

לנה ודבי הן בנות זוג החיות יחדיו החל משנת 2000 בדירה השייכת לדבי. בשנת 2020 נפטרה דבי מבלי שהותירה אחריה צוואה. מלבד דירת המגורים הותירה דבי חסכונות בשווי 500,000 ₪. מלבד לנה, הותירה דבי אחריה אב (חגי) ואחות (רעות).

מי יירש את עיזבונה של דבי וכיצד יחולק העזבון?

תשובה:

כיוון שאין צוואה נילך לירושה ע"פ דין. ראשית נדון האם לנה תוכל להיחשב "בת זוג" לעניין זה. לנה ודבי הן לא נשואות ולכן לא חל עליהם ס' 10-11, אלא לכל היותר ניתן לבחון אותן ע"פ ס' 55- ידועים בציבור. פס"ד בלאו נ' פוזש קבע כי ידועים בציבור יחשבו כבני זוג לירושה ע"פ דין וניתן לנשל אותם רק ע"י צוואה. לנה ודבי ניהלו משק בית משותף במשך 20 שנה, ובשעת מותה של דבי אף אחת מהם לא הייתה נשואה, עם זאת התנאי של "איש ואישה" לא מתקיים. ניתן לפרש זאת ע"י הכרה בהן כידועות בציבור על אף לשון החוק כפי שנעשה בירושת המנוח ש.ר. ז"ל נ' היועמ"ש או ע"י הצמדות ללשון החוק וסירוב להכיר בהם כפי שנעשה בפלוני נ' פלונית. יש לזכור שכשביהמ"ש הכיר בזוגות חד מיניים על אף לשון החוק- המדינה הייתה צריכה לרשת ולא היו יורשים חלופיים כמו בעניינו לכן אולי ביהמ"ש יעדיף שלא להכיר בזוג כידועים בציבור ולדבוק בלשון החוק איש ואישה- כך שהעזבון כולו כולל הדירה והחסכונות יתחלק בין האב לאחות (בנעלי האם ע"פ חוק הנציגות- ס' 14)- 50% לכל אחד.

(אין הלכה בעניין וזה נתון לפרשנות בהימ"ש) ואם בכל זאת ביהמ"ש יכיר בהן כבנות זוג ידועות בציבור, נחיל את פס"ד גיל בן דרור לפיו אם נשאר הורה אחד, אחות, בן/בת זוג עקרון הנציגות לא חל, האחות- רעות, לא תירש והאב חגי יירש 50% ולנה 50% מהעזבון. לעניין הדירה- אם יכירו בלנה כבת זוג, ע"פ ס' 11, אם נשאר רק סביב\ אחים וצאצאיהם והזוג חיי יחד בדירה מעל 3 שנים- לנה תירש את הדירה. התנאי השני מתקיים אך הראשון לא הואיל וגם האב של דבי נשאר בחיים לכן ככל הנראה הדירה תיכנס לעזבון ותחולק לפי החלוקה מעלה.

הוריו של כפיר התגרשו כשכפיר היה בן חמישה חודשים (בשנת 1970). אביו עבר להולנד שם נישא מחדש ואימץ שתי בנות: אמה וסופי. כפיר נשאר בישראל עם אמו, שגידלה אותה בסיוע אחותה האהובה, ליאת. כעבור עשר שנים, חזר האב עם משפחתו לישראל, אך הקשר בין כפיר לבינם היה חפף. בשנת 2020 נפטר כפיר מבלי שהותיר אחריו צאצאים (הוריו נפטרו שניהם בשנת 2016). סופי, אמה וליאת, פונות אליך/אליך לייעוץ, למי מבניהן יש זכות לרשת את כפיר (אם בכלל) וכיצד יחולק ביניהן העזבון?

תשובה:

אמה וסופי הן הבנות של אביו של כפיר- לכן ע"פ ס' 10 לחוק (ירושה ע"פ דין) הן שייכות למעגל הקרבה השני- "הורי המוריש וצאצאיהם". כמו כן, ליאת היא דודתו של כפיר לכן שייכת למעגל הקרבה השלישי- הורי הורי המוריש וצאצאיהם. מכאן שאם יש לנו מעגל קרבה קרוב יותר הוא דוחה מעגל רחוק לפי ס' 12 לחוק, ולכן אמה וסופי ירשו 50% מהעזבון כל אחת.

עם זאת, ליאת תוכל לטעון (טענה חלשה שלא התקבלה בפסיקה כיום) שע"פ עיקרון "אין חוטא יצא נשכר" לא ראוי שבנותיו של אביו של כפיר, שנטש אותו בילדותו למשך 10 שנים ולא עזר בגידולו ירשו את כפיר ולכן הירושה צריכה ללכת אליה כמי שגידלה אותו. ליאת לא תוכל לטעון שהיא אימא מאמצת של כפיר, כיוון שלעניין ירושה ע"פ דין מכירים רק באימוץ פורמלי- מה שלא נעשה בעניינו ולכן לכל היותר תוכל לתבוע מזונות מן העזבון (בהם גם אימוץ בפועל מספיק).

אדל ועידו הם בני זוג החיים יחדיו החל משנת 1970. לבני הזוג נולדו שלושה ילדים: עדן, אמיר, וני. בשנת 2010 ערכו בני הזוג צוואות הודיות כדלקמן:

" אני עושה צוואה זו כצוואה הודית יחד עם בן/בת זוגי [עידו/אדל].

אני מצווה שכל רכשי יעבור לבן/בת זוגי עידו/אדל]. אם בן/בת זוגי אינו/אינה בין החיים, אני מצווה שכל רכשי יעבור בחלקים שווים לילדינו. "

א. בשנת 2015 נפטר עידו ואדל ירשה את רכשו. בשנת 2018 ערכה אדל צוואה חדשה ובה ציוותה את כל רכשה לבת הצעירה נוי. בשנת 2020 נפטרה אדל. אילו סעדים, אם בכלל, עומדים לרשותם של עדן ואמיר?

ב. בהנחה שסעיף 8א מקנה סעד במקרה שתואר בסעיף א לעיל, האם סעד זה הוא מספק וראוי? חווה/חווה דעתך.

ג. עתה הניחו שאדל לא ערכה צוואה חדשה, אלא שבשנת 2016 העבירה אדל במתנה לנוי את הזכויות בדירת המגורים (הן את הזכויות שלה והן את הזכויות שירשה מעידו). האם במקרה זה מקנים דיני היחשה בישראל סעד לאמיר וני?

תשובה:

לא נתון שהם נשואים

א. הצוואה ההודית של אדל ועידו נערכה בשנת 2010 ולכן ס' 8א' יחול עליה. הם נשואים החל משנת 1970 לכן אין עורר שהם בני זוג. אנו נמצאים במצב בו אדל רצתה לשנות את צוואתה לאחר פטירתו של בן זוגה עידו, אך לא עמדה בתנאים שמגבילים אותה בס' 8א-אם לא קיבלה את העיזבון עליה להסתלק מהירושה ואם קיבלה את העיזבון עליה להשיב אותה בעין או בשווי ואז עזבונו של גיא יתחלק לשלושת ילדיו באופן שווים כפי שציווה בהוראת יורש במקום יורש ואז רק תוכל אדל לשנות את צוואתה ולהוריש את כל רכשה האישי לנוי.

אם כן, עדן ואמיר רשאים לתבוע מאדל את השבת העיזבון של אביהם עידו- וחלוקתו לשלושת הילדים כיורשים ע"פ הוראת יורש במקום יורש שציווה עידו- כל אחד שלישי.

ב. ניתן לטעון שעל אף שס' 8א' מספק סעד שבו הילדים מקבלים את עזבון אביהם, עדיין נפגע עקרון ההסתמכות של עידו כי אולי אם היה יודע שזה מה שאדל תעשה (תוריש רק לנוי את כל רכשה), הוא היה מוריש הכל רק לאמיר. לעדן ולא מוריש לנוי כלל. כלומר הוא הוריש לשלושת הילדים שווה בשווה בשל הסתמכותו על צוואתה של אדל שגם היא עושה את אותו הדבר ולכן אולי זה סעד שאינו ראוי ואסור לתת לאדל לשנות את צוואתה גם אם תשיב את העיזבון של עידו.

ג. בצוואתם ההודית כתבו בני הזוג הוראת יורש במקום יורש, שאינה מקנה לילדים זכות לרשת כיורשים שניים לאחר שאדל ירשה. עם זאת ע"פ פס"ד אטינגר נאמר שיש לפרש צוואות הודיות ביחד ובכך להבין שרצון המורישים היה שילדיהם בסופו של דבר יזכו בכלל הרכוש באופן שווה, ולכן

מדובר בהוראת יורש אחר יורש משתמעת. במידה וביהמ"ש יכריע כך- אדל תיהיה מוגבלת כיורשת ראשונה ולא תוכל לתת במתנה את החלק של עידו בדירה- שירשה מהעזבון.

הילה, אלמנה בשנות השמונים לחייה, ערכה בשנת 2018 תצהיר לפיו היא מורה לחלק את רכושה בין אחותה (40%) לבין ילדיה, שיר ונבו (כל אחד 30%). הילה חתמה על התצהיר המודפס בפני עורך דין שערך את התצהיר. בשנת 2020 הלכה הילה לעולמה. קרוביה היחידים הם אחותה, ילדיה, ונכדים שנולדו להם.

כיצד יחולק עזבונה של הילה, ומדוע?

תשובה:

ניתן להתסכל התצהיר של הילה כשתי צורות שונות של עריכת צוואה- צוואה בעדים או צוואה בפניי רשות.

צוואה בפני עדים (ס' 20)- הצוואה נערכה בכתב כנדרש אבל הואיל ועו"ד היה לבדו ולא נכחו שני עדים- זהו מרכיב יסודי ע"פ ס' 25 לחוק ולכן לא ניתן לתקן או להשלים אותו והצוואה תיפסל כיוון שלא עומדת בדרישותיה הצורניות.

צוואה בפני רשות (ס' 22)- עו"ד נדרש להיות נוטריון לפחות על מנת לשמש ככזה ולפעול מתוקף תפקידו כרשות. הואיל ולא נאמר שעו"ד הוא נוטריון הצוואה תיפסל כיוון שלא עמדה גם כאן בדרישותיה הצורניות ע"פ ס' 25 לא ניתן להשלים או לתקן מרכיב יסודי זה.

אם כן, בפסלות צוואתה של הילה נעבור לירושה על פי דין- ועל כן לפי ס' 10 אנו נמצאים במעגל הקרבה הראשון- ילדי המוריש וצאצאיהם ולכן לא נעבור למעגל קרבה רחוק יותר ע"פ ס' 12. כך, נבו ושיר ירשו את העיזבון בחלקים שווים של 50% לכל אחד.

במאי 2017 הסיע גיל את חמותו, רחל, אל עורכת דין אשר טיפלה בעסקיו על מנת שתערוך לרחל צוואה (גיל נשוי ליערה, בתה של רחל). גיל הצטייד בתעודה רפואית מהחופאה אשר טיפלה בקביעות בגיל וביערה, ואשר העידה על מצבה הגפני, השכלי, והנפשי התקין של רחל. כאשר הגיעו למשרד עורכת הדין, ליווה גיל את רחל למשרד, שם ערכה רחל צוואה בעדים (שני מתמחים שמשו כעדים לצוואה). גיל ישב עם רחל, עורכת הדין והמתמחים בזמן עריכת הצוואה. נוסח הצוואה היה כדלקמן:

" 1 אני מורישה את דירתי ברח' שינקין בגבעתיים לבתי אפרת (שווי הדירה כמיליון וחצי ₪).

2 את החנות המצוייה בבעלותי ברח' אבן גביחול בתל אביב, אני מורישה לבני, יותם. (שווי החנות כמיליון ₪) וכן סך של 500,000 ₪ המצויים בחשבון XXX בבנק הפועלים ברמת-גן.

3 לבתי יערה אני משאירה את הכספים המצויים בחשבון מס' xxxxxx בבנק לאומי בגבעתיים (כ- 1,500,000 ₪)"

בשנת 2020 נפטרה רחל.

הניחו כי אין פגמים צורניים בעריכת הצוואה וכן כי אין השפעה בלתי הוגנת.

זונו בסוגיות העולות ממצב הדברים המתואר באשר לירושת כל אחד מהאחים על פי הצוואה.

תשובה:

אם אין פגמים צורניים נוכל לבחון האם ניתן לפסול את הוראת הצוואה או את הצוואה כולה בהינתן שיש קשר בל ינתק בין כלל ההוראות בצוואה (ס' 38), לטובת יערה בשל עילה מהותית של לקיחת חלק בעריכת צוואה ע"פ ס' 35. זהו ס' שנגיע אליו רק אם לא הצלחנו להוכיח השפעה בלתי הוגנת. האיסור לקחת חלק בעריכת הצוואה מכוון לנהנים ולבני זוגם מכאן שכשאנו מדברים על הוראת צוואה לטובת יערה- מספיק שכן זוגה גיל הוא זה שנטל שהיה מעורב בעריכת הצוואה.

ההתנהגות האסור במסגרת ס' זה היא עריכת הצוואה- מה שלא התקיים בעניינו שכן עו"ד של גיל ערך את הצוואה לרחל, שימוש כעדים לצוואה- שני העדים היו המתמחים של עו"ד ולא ד"י בנוכחות פיזית בלבד. ונטילת חלק בעריכת הצוואה: ישנם מבחנים רבים שהיו לאורך השנים על מנת לבחון מה יחשב כנטילת חלק:

- פס"ד שפיר נ' שפיר- מדבר על מבחן הניתוק, אם מדובר בעריכת טיוטות והסכמים בשלב המקדמי לצוואה בלבד יהיה ניתוק וזה לא יחשב כמעורבות.

- פס"ד הררי נ' הררי- שם אימצו גישה מרחיבה שלא התקבלה כיום בפסיקה לפיה צוואה לטובת האחין נפסלה בשל ייעוץ שנתן למוריש כעו"ד בנוגע לכתיבת הצוואה.

- פס"ד חרמון נ' גולוב- כיום אין מבחן נוקשה שקובע מתי הייתה מעורבות ולכן ביהמ"ש בוחנים את מכלול המרכיבים בצירוף הנסיבות. פס"ד זה דומה לעניינו שכן גם בו הבת של המנחה הסיעה אותה לעו"ד הדין שלה שעסק בניהול עסקיה, וכן הביאה חו"ד רפואית לכשירותה מרופא המשפחה של הבת ולא של האם- ולכן הכיעו כן אכן הייתה מעורבות לפי כלל הנסיבות והוראת הצוואה לטובתה נפסלה. לכן, גם בעניינו יתכן מאוד שביהמ"ש יפסוק שהתקיימה עילת פסילה להוראת הצוואה לטובת יערה כיוון שגיל בן זוגה נטל חלק בעריכת הצוואה- ולכן היא לא תירש וחלקה יעבור לשאר היורשים ע"פ חלקיהם היחסיים (לאפרת וליותם). כמו כן, ניתן לטעון שע"פ ס' 38 ברור כי האם רצתה שכל הילדים ירשו באופן שווה (עיזבון בשווי מליון וחצי לכל אחד) לכן ההוראות כולן קשורות בקשר בל ינתק ואם ההוראה לטובת יערה מתבטלת, גם ההוראות לטובת אפרת ויותם צריכות להתבטל וכך נעבור לירושה ע"פ דין- לפיה כלל העזבון צריך להיות מחולק לשלושת הילדים באופן שווה (חזרנו לנק' ההתחלה).

מנגד, ניתן יהיה לטעון שהתערבותו של גיל בן זוגה של יערה לא נחשבת בגדר נטילת חלק בעריכת צוואה כיוון שבמבחן התוצאה רחל לא הורישה רק ליערה את כל רכושה אלא הורישה באופן שוויוני לשלושת האחים ולכן צפוי יותר שביהמ"ש לא יבטל צוואה שכזאת ולא יראה במעורבות זאת עילה לפסלות. (לעיתים זה לגיטימי שילדים ירצו לקחת את הוריהם לעורכי דין שהם מכירים באופן אישי על מנת לדאוג להם)

יעל, אשה אמידה ובעלת רכוש רב, החליטה בשנת 2019 לערוך צוואה, כדלקמן:

"צוואתי זו חלה על כל רכושי מכל מין וסוג שהוא....

אני מצווה לכל אחד מארבעת ילדי דירה בבנין בן ארבע הדירות המצוי בבעלותי ברח' _____ ברמת גן.

אני מצווה לכל אחד מעשרת נכדיי סך של מיליון ₪

לכל אחד מחברי הטובים, יפעת, אורי, נאור ולימור, אני מצווה סך של 500,000 ₪.

את שאר רכושי בשווי 1,000,000 ₪ אני מצווה לטובת הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר-אילן לשם בקמת קרן מלגות לסטודנטים מצטיינים"

א. בשנת 2020 נפטרה יעל. יפעת הודיעה בכתב לרשם הירושה שהיא מסתלקת מהירושה. ליפעת ישנם חובות רבים. האם יהיה באפשרותה להסתלק מן הירושה?

ב. אורי מעוניין להסתלק לטובתה של יפעת, על מנת לסייע לה לסלק את חובותיה. האם ביכולתו לעשות כן?

ג. עתה הניחו שהסתלקותה של יפעת אושרה. מהי התוצאה המשפטית של הסתלקותה?

תשובה:

א. באופן עקרוני יפעת יכולה להסתלק מהירושה התסלקות ספציפית לטובת ילדיה של יעל לפי ס' 6(ב) או הסתלקות כללית ואז חלקה יעבור לחלק היחסי של שאר היורשים ע"פ ס' 15. אך, בפס"ד סיטין ל' סיטין נקבע שההסתלקות כפופה לעקרון ת"ל ולכן לא ניתן להתסלק מירושה על מנת לחמוק מנושים. (לא נקבע בפסיקה מה עושים במצב שיש נושים אך ההסתלקות עדיין נעשית משיקולים אחרים לשם עזרה ליורשים חלשים יותר- ככל הנראה זה לא יחשב לחוסר ת"ל)

ב. הסתלקות ספציפית ע"פ ס' 6(ב) יכולה להיות אך ורק לטובת בן זוג, ילדו או אחיו של המוריש. יפעת היא חברתה הטובה של יעל ולכן לא נכנסת להגדרה זו ואורי לא יוכל להתסלק לטובתה. מה שכן, הוא יוכל לרשת את חלקו בעיזבון ולהעביר לה את חלקו במתנה לאחר מכן.

ג. אם יפעת הסתלקה הסתלקות ספציפית ע"פ ס' 6(ב), לטובת ילדיה של יעל- חלקה יתחלק ביניהם (או ילד לאחד מהם בלבד אם זה לטובת אחד מהם). אם יפעת הסתלקה הסתלקות כללית, לפי ס' 15, הוראת הצוואה לטובתה תבוטל וחלקה יתווסף לשאר היורשים לפי חלקיהם היחסיים בירושה.

בשנת **1990** ערכה יעל צוואה ובה הורתה כי היא מורישה שתי דירות שיש לה במגדלי יוקרה לשתי בנותיה, נפר ורומי (דירה לכל אחת). דירה שלישית היא הורישה לבעלה, גל, והורתה כי לאחר מותו יעברו הזכויות בדירה השלישית לשתי אחייניותיה קרן ועלמה. בשנת **2005** התגרשו יעל וגל. יעל נישאה מחדש לאמנון. גל נישא אף הוא מחדש ומלד לו בן, אורי. בשנת **2015** נפטר גל. יעל נפטרה בשנת 2020 מבלי ששינתה את צוואתה משנת 1990.

זוגו בכל הסוגיות המתעוררות **בנוגע ליחשת הדירה השלישית** (בלבד).

תשובה:

יעל כתבה צוואתה על הדירה השלישית לטובת גל כאשר הואש שימש **כבן זוגה**. כמו כן היא הוסיפה הוראת "יורש אחר יורש" לפיה האחייניות שלה עלמה וקרן ירשו את הדירה כיורשות שניות לאחר גל.

גל נפטר 5 שנים לפני יעל, לכן מדובר במצב בו היורש הראשון (גל) נפטר לפני המצווה (יעל) ויש לנו 3 חלופות:

ע"פ פס"ד עלימי ז"ל נ' עלימי - זאת לא הלכה, אך נאמר שם שניתן לפרש כל הוראת "יורש אחר יורש" גם כהוראה **משתמעת של "יורש במקום יורש"**. עם זאת לא מדובר בחזקה ועל היורש השני (להלן האחייניות- קרן ועלמה) לעמוד בנטל ההוכחה ולהוכיח שזה היה רצונה של המצווה- הרצון של יעל.

- במידה והאחייניות לא יצליחו לעמוד בנטל ההוכחה, וביהמ"ש לא יקבל כי מדובר בהוראה משתמעת של יורש במקום יורש, הוראת הצוואה תתבטל ו**נעבור לירושה ע"פ דין**. מה שלא סביר שיקרה בעניינו כיוון שגם בנותיה של יעל עלולות להיפגע מזה- בירושה ע"פ דין הן יקבלו 25% כל אחת ואמנון (שהוא בן הזוג מנישואים פורמלים) יקבל 50%, דבר שלא בהכרח מקיים את רצון המורישה- ניתן לומר שיותר ראוי שכל אחד יקבל שלישי- כלומר דירה לכל אחד- לאמנון, לרומי ולנופר- וזה לא מתקיים בירושה ע"פ דין.

- האופציה השלישית היא שצאצאיו של גל (כיוורש הראשון) יבואו בנעליו ואם אין צאצאים תתבטל הוראת הצוואה לטובתו (ס' 49)- כלומר שאורי ירש במקום גל. החלופה הזאת יוצרת מצב בעייתי שמתיר את אמנון ללא ירושה ולכן היא לא באה כל כך בחשבון וביהמ"ש יטה לא לפרש על פיה.

כמו כן, מדובר בשאלה כיצד ביהמ"ש יפרש זאת ולכן הוא יוכל גם להשתמש בפרשנות מרחיבה של **תורת התחליף**: כפי שראינו בפס"ד אוברז'נסקי נ' גרין טלמצ'יו שופטי הרוב מאפשרים פירוש ביטוי בצוואה- נכס או זהות יורש, על פי מועד הפטירה ולא ע"פ מועד עריכת הצוואה. נכון שכשמדובר בזהות יורש ביהמ"ש יותר נוקשה מפרשנות של נכס, אך כאן אנו מבינים בפירוש שרצונה של יעל היה להוריש **לבן זוגה את הדירה השלישית**, ולכן כתבה את גל שהיה בן זוגה בשעת כתיבת הצוואה. אך בפטירתה, בן זוגה הוא אמנון ולכן יש להחליף את גל באמנון ולהוריש את הדירה השלישית לאמנון.

תורת התחליף היא נפוצה ומוכרת מאוד בפסיקה הישראלית ולדידי היא גם יוצרת את הירושה הכי ראויה בעניינו, לכן להערכת ביהמ"ש יטה לפרש על פיה ולהוריש את הדירה הראשונה לאמנון, וישאיר את הוראת יורש אחר יורש לטובת האחייניות כיורשות שניות של אמנון.

לליאורה, אלמנה באמצע שנות ה-60 לחייה, בן ובת: גילי וויקטור. ויקטור הוא מורה בבית ספר יסודי, ואילו גילי מכהנת כמנכ"לית של אחד הבנקים הגדולים בישראל. לשני הילדים יחסים טובים עם אמם והם מבקרים אותה מדי שבוע. ליאורה, הינה אשה פעילה, ויש לה חיי חברה עשירים.

בשנת 2012 ערכה ליאורה צוואה בעדים ובה הורישה את רכושה באופן שווה לשני ילדיה.

במהלך השנים, בעת שביקר ויקטור את אמו, הוא שוחח עימה על מצבו הכלכלי הקשה ועל בחירתו האידיאלוגית במקצוע ההוראה. ויקטור הפציר באמו פעם אחר פעם כי תביא בחשבון את הפער הכלכלי בינו לבין אחותו ותהפוך אותו ליורש יחיד.

בעקבות הפצרותיו של ויקטור, ערכה ליאורה צוואה חדשה בכתב יד ובה הורישה 85% מרכושה לויקטור ואת היתרה לגילי. עוד הוסיפה ליאורה לצוואה "תניית סילוקין" ואמרה כי אם גילי תתקוף את הצוואה בבית המשפט, אזיי תאבד את זכותה לרשת כלל וויקטור יהפוך ליורש יחיד.

בשנת 2019 הלכה ליאורה לעולמה.

גילי מבקשת לפסול את הצוואה משנת 2019, אך חוששת בשל תניית הסילוקין.

חוויה דעתך לגבי תוקפה של הצוואה, ולגבי מעמדה של תניית הסילוקין.

תשובה:

ראשית גילי תוכל לטעון שמדובר בעילת פסלות להוראת הצוואה לטובת ויקטור כיוון שהייתה **השפעה בלתי הוגנת**. יש לזכור שלא כל השפעה היא השפעה בלתי הוגנת ומותר להשפיע על המוריש כפי שראינו ספ"ד גודמן נ' ישיבת שם- שם הבנים השפיעו באופן אגרסיבי מאוד על אביהם שיריש לאחיותיהם וזה נחשב כהשפעה לגיטימית. נבחן האם הייתה השפעה בלתי הוגנת לטובת ויקטור ע"י הלכת מרום ומבחני התלות של מצא:

- מבחן התלות והעצמאות הפיזית- נאמר שליאורה היא אישה פעילה מאוד ויש לה חיי חברה עשירים לכן היא לא תלויה בוויקטור. מבחן הסיוע - ויקטור לא סייע לליאורה באופן יומיומי אלא ביקר אותה והיה עימה בקשר טוב. מבחן קשריו של המצווה עם אנשים אחרים- היו לליאורה חיי חברה עשירים ולא הייתה מבודדת, מבחן נסיבות עריכת הצוואה- לא נאמר שויקטור נכח בעריכת הצוואה, אלא שכנע את אימו בלבד.

- מבחנים נוספים של מצא: מבחן הקרבה הרגשית- ויקטור הוא בנה של ליאורה והוא מאוד קרוב אליה יחסית, מבחן הנישול- ליאורה לא נישלה אף אחד מילדיה אלא שינתה את החלוקה ביניהם בלבד, לכן גילי לא נושלה. מבחן ההשפעה לטובת האחר- ויקטור השפיע לטובת עצמו, מבחן הגיונה של הצוואה- אין חוסר הגיון בצוואה החדשה.

ישנה גישה נוספת מפס"ד פלונית נ' פלוני אך זאת לא ההלכה- גישת החוטים השזורים- שם ביהמ"ש

הסית את הדין לשאלה האם הנישול מוצדק או לא- מה שלא רלוונטי בעניינו הואיל וגילי לא נושלה.

מבחינים אלה הם מצטברים אך לא הכרחיים, ובסופו של דבר ביהמ"ש יבחן ע"פ מבחני התלות והעצמאות וע"פ מבחן הנישול- אך לפי רובם המכריע של המבחנים (ובעיקר לפי השניים העיקריים האלו) אנו רואים שויקטור לא יחשב כמי שהפעיל על אימו ליאורה השפעה בלתי הוגנת ולכן הוראת הצוואה לטובתו לא תתבטל, והשפעתו תוכרע ככל הנראה כהשפעה לגיטימית (שכנע ע"י נימוקים את אימו שהוא מורה בעוד שאחותו מנכ"לית בנק וזה הגיוני ולגיטימי)

בנוגע לתניית הסילוקין- יש הגבלה על תניות והוראות צוואה (שמגבילות את חופש הציווי של המוריש) לפי ס' 34 לחוק הירושה- הוראת צוואה שהיא בלתי חוקית\ בלתי אפשרית\ בלי מוסרית (בפס"ד אלגמן נ' קליין נקבע שזו תניה שסותרת את תקנת הציבור)- בטלה. תניית סילוקין חוסמת את דרכם של יורשים לערכאות שיפוטיות לכן ניתן לומר שהיא סותרת את תקנת הציבור. מנגד, רצון המוריש הוא למנוע סכסוכים משפטיים בתוך המשפחה ולכן האיזון שנעשה בפס"ד קליין הוא שאם ההתנגדות לצוואה מוגשת בחוסר תו"ל תניית הסילוקין לא תתבטל (כנוגדת את תקנת הציבור) והמתנגד אכן יסולק מהירושה. לכן אם גילי תתבע על אף תניית הסילוקין, ייתכן מאוד שביהמ"ש יקבע שפעלה בחוסר תו"ל והוראת הצוואה לטובתה לפיה היא יורשת 15% תתבטל. לכן הדבר לא כדאי לה.

כמו כן, יש לציין שהצוואה החדשה מבטלת את הצוואה הישנה מ-2012 כיוון שלפי ס' 36 ניתן לבטל צוואה ע"י השמדתה, ע"י ביטול מפורש בשימוש בכל אחת מצורות לעשיית צוואה או ע"י ביטול משתמע של עריכת צוואה חדשה. מדובר בצוואה בכתב יד- ליאורה עמדה בדרישה הצורנית (ס' 19) ובמרכיב היסוד לפי ס' 25 וגם אם לא חתמה או כתבה תאריך ביהמ"ש רשאי יהיה להוסיף את אלו או לתקנם.

האם על פי דיני הירושה בישראל מתאבד יכול לערוך צוואה תקפה בעל פה? הסבר/הסבירי מדוע השאלה מתעוררת ומה נפסק בעניין זה בפסיקה כפי שנלמדה במהלך הקורס.

תשובה:

צוואה בע"פ חייבת להעשות רק ע"י מי שהוא שכיב מרע (גוסס) או שראה עצמו עומד בפני המוות בנסיבות המצדיקות זאת לפי ס' 23. מדובר במבחן אובייקטיבי וסובייקטיבי לפיו בוחנים האם בפועל המוריש הספציפי ראה עצמו כהולך למות, והאם האדם הסביר היה חושב שבאותן נסיבות הוא עומד למות. כמו כן, על הצוואה להאמר בפני שני עדים שמבינים את שפת המוריש, להירשם על ידם לאחר מכן בזכרון דברים, לחתום על כך בחתימתם ולהפקיד אותו בביהמ"ש.

בפס"ד רכאב נ' רכאב השופט ברק אומר שהוא מוכן עקרונית להכיר במי שעומד להתאבד כאדם הרואה עצמו כעומד בפני המוות אך במקרה הספציפי הזה היה מדובר באדם שאמר לשני עדים שונים את צוואתו בע"פ ורק **שבעיים לאחר שצוואה**, התאבד- לכן ברק אומר שבפרק זמן שכזה, מדובר שפרק זמן רחוק שבו אדם לא רואה עצמו כעומד בפני המוות.

מדובר בתפיסה שגויה של ברק, כיוון שאדם שהולך להתאבד חושב, ומתכנן מהלך זה במשך זמן רב- לעיתים במשך חודשים ומחקרים מצביעים שדווקא לפני מותם של מתאבדים- מצבם הנפשי משתפר, לכן לא מדובר בהחלטה של יום או ימים בודדים. לכן, לומר שפרק זמן של שבועיים הוא ארוך מכדי להגיד שאדם ראה עצמו מתאבד זוהי תפיסה מוטעת ואולי לא ראויה.

כיום בדיני הירושה- אכן מכירים במי שמתאבד כרואה עצמו עומד בפני המוות אך הדיון אודות פרק הזמן לפני ההתאבדות לא תם.

ביום 15.15.2015 נחתם הסכם מייסדים בין דליה לבין שירה במסגרתו הוסכם על הקמת חברה, אשר תהיה בבעלותן השווה והמשותפת. במסגרת הסכם המייסדים נכלל הסעיף הבא:

"הצדדים מסכימים בזאת כי במקרה של מוות חו"ח של דליה או של שירה, לפי העניין, מניות החברה המוחזקות על ידי מי שהלכה לעולמה תועברנה ללא תמורה לדליה/שירה שנתרה בחיים, הכל לפי העניין"

בשנת 2020 נפטרה שירה. דליה טוענת כי מניות החברה צריכות לעבור אליה, ואילו יורשיה של שירה טוענים כי על המניות לעבור לבעלותם.

חוה/י דעתך על טענות הצדדים.

תשובה:

ע"פ ס' 8(א) לחוק הירושה ישנו איסור על עריכת הסכמי ירושה שקובע את בטלותם של הסכמים מסוג זה. בעניינינו מדובר **בחריג מיוחד** המופיע גם בפס"ד ברדיגו נ' ד.ג.ב 9 טקסטיל בע"מ, בו ברק עשה הבחנה בין הסכם המעביר זכות העקבות המוות באופן ישיר (שהוא יחשב כהסכם ירושה פסול) לעומת **הסכם שרק תוצאותיו מעבירות זכות- שזהו הסכם מותר**.

הסכם לפיו מניות החברה יועברו משירה לדליה הוא הסכם שביהמ"ש עשוי לתת לו תוקף. זאת בשל כך שללא ההסכם הזה לדליה אין דרך להבטיח כי המניות הללו ישארו ברשותה לאחר מותה של שירה: להבדיל מהסכם צוואה תמיד ניתן לשנות ואין תוקף להוראת צוואה שמגבילה את יכולת לשנותה (ס' 27). לכן אם שירה הייתה עושה צוואה לא הייתה לדליה שום דרך להבטיח שהיא לא תשנה אותה.

מכאן שביהמ"ש עשה הבחנה זו והוא מונהר מבעניינינו של הסכמים שרק תוצאתם מעבירה זכות- הכלל מנוסח בצורה מאוד רחבה ומעלה על כך שהיקף איסור בס' 8 הוא רחב.

כמו כן, אם שירה הייתה עורכת צוואה ע"פ ההסכם ובהתאם אליו (ומורישה לדליה את כל מניות החברה), גם אם ההסכם היה בטל- הצוואה עצמה לא הייתה נפסלת.